

VALTIOVARAINVALIOKUNNAN LAUSUNTO 9/2003 vp

Valtioneuvoston kirjelmä komission alustavasta talousarvioesityksestä vuodelle 2004

Valtioneuvoston selvitys komission tiedonannosta "Toimintastrategia vuodeksi 2004"

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunnan puhemies on 5 päivänä kesäkuuta 2003 lähettänyt valtioneuvoston kirjelmän komission alustavasta talousarvioesityksestä vuodelle 2004 (U 19/2003 vp) käsiteltäväksi suureen valiokuntaan ja samalla määrännyt, että valtiovarainvaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa suurelle valiokunnalle.

Suuri valiokunta on 30 päivänä huhtikuuta 2003 lähettänyt valtiovarainvaliokunnalle mahdollisia toimenpiteitä varten valtioneuvoston selvityksen komission tiedonannosta "Toimintastrategia vuodeksi 2004" (E 9/2003 vp).

Valiokunta on käsitellyt asiat yhdessä ja antaa niistä yhteisen lausunnon.

Jaostovalmistelu

Asia on valmisteltu valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja tarkastusjaostossa, jolle muilla jaostoilla on ollut mahdollisuus antaa lausuntonsa.

Asiantuntijat

Valiokunnassa asiaa käsiteltäessä on ollut kuultavana

- budjettineuvos Rauno Lämsä, valtiovarainministeriö.

Hallinto- ja tarkastusjaostossa ovat olleet kuultavina

- budjettineuvos Rauno Lämsä, valtiovarainministeriö

- aluekehitysjohtaja Mårten Johansson, sisäasiainministeriö.

Turvallisuus- ja puolustusjaostossa on ollut kuultavana

- kontra-amiraali Jaakko Smolander, Rajavartiolaitos.

Sivistys- ja tiedejaostossa on ollut kuultavana

- neuvotteleva virkamies Jaana Palojärvi, opetusministeriö.

Maatalousjaostossa ovat olleet kuultavina

- talousjohtaja Hannele Laihonon, maa- ja metsätalousministeriö

- jaostopäällikkö Jouko Nieminen, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry.

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ JA SELVITYS

Valtioneuvoston kirjelmä U 19/2003 vp

Komission alustavan talousarvioesityksen vuoden 2004 painopisteet ovat laajentuminen, vakaus sekä kestävä kasvu. Alustava talousarvioesitys sisältää samalla komission käsityksen siitä, mitä rahoituskehysten mukauttaminen laajentumiseen käytännössä tarkoittaa vuoden 2004 talousarviossa.

Laajentumisen johdosta esitys sisältää sitoumusten lisäyksiä yhteensä 11,8 miljardia euroa ja maksatusten lisäyksiä 5,1 miljardia euroa. Erityisen merkittäviä tähän liittyvät lisäykset ovat rakennerahastomäärärahoihin ja sisäisten politiikkojen eri ohjelmiin. Kaikki uudet jäsenmaat tulevat olemaan nettosaajia vuonna 2004.

Maksusitoumusten määrä nousee 100,4 miljardiin euroon nykyisille jäsenmaille (kasvu 0,7 %) ja 112,2 miljardiin euroon laajentuneelle unionille (kasvu 12,6 %). Maksumäärärahoja EU-25:n osalta esitetään 100,7 miljardia euroa, mikä merkitsee 3,3 prosentin kasvua. Nykyisten jäsenmaiden osuudessa, 99,6 miljardissa eurossa, on kuitenkin vähennystä 2 prosenttia.

Maatalousmenojen ja rakennetoimien osuus vuoden 2004 alustavassa talousarvioesityksessä on yhteensä runsaat 79 prosenttia.

Mikäli komission alustava talousarvioesitys toteutuisi, Suomen jäsenmaksu Euroopan unionille nousisi vuonna 2004 kaikkiaan noin 1 503 miljoonaan euroon ja budjettiin kirjatavien jäsenmaksujen osalta 1 423 miljoonaan euroon. Tämä merkitsisi 47 miljoonan euron kasvua vuoden 2003 budjetissa olevaan jäsenmaksuun.

Valtioneuvoston kanta

Suomi katsoo, että laajentumisen sujuvan toteutuksen tulee olla keskeisin vuoden 2004 budjettiprioriteetti. Komission alustava talousarvioesitys muodostaa valtioneuvoston mielestä hyvän perustan jatkokäsittelylle. Erityisesti maksumäärärahojen kasvu on aikaisempaa maltillisempi.

Suomen yleisten, vuoden 2004 budjettiratkaisua linjaavien lähtökohtien mukaan tiukan budjettikurin ja rahoituskehysten kunnioittamisen puitteissa toteutettavalla maltillisella menojen kasvulla kyetään varmistamaan riittävä rahoitus unionin eri politiikkaloikoille. Menojen kasvu tulisi pyrkiä rajoittamaan alle 3 prosentin ja määrärahamitoitusten tulisi perustua todellisiin tarpeisiin.

Valtioneuvoston selvitys E 9/2003 vp

Valtioneuvoston selvitys sisältää komission antamaa vuoden 2004 toimintastrategiaa koskevan tiedonannon. Tämän keskeisimmät painopisteet ovat samat kuin alustavassa talousarvioesityksessäkin eli laajentuminen, vakaus sekä kestävä kasvu.

Kyseessä on kolmas komission toimintastrategia, joka kattaa vuoden 2004. Neuvostolle hyväksytään joulukuussa 2003 ensimmäinen kolmivuotinen strateginen ohjelma, minkä takia komissio ottaa vuodelle 2004 laaditussa toimintastrategiassaan esille myös joitakin keskeisiä vuosille 2004—2006 osuvia hankkeita. Tämä on tärkeää myös Suomen tulevan puheenjohtajakauden suunnittelua ajatellen.

Valtioneuvoston kanta

Suomi pitää komission toimintastrategiassaan ilmaisemia painopisteitä oikeansuuntaisina. Suomi tukee komissiota sen pyrkimyksessä valvoa, että uudet jäsenmaat toteuttavat jäsenyysohjeensa järjestelmällisesti. Vakauden osalta Suomi yhtyy komission näkemykseen, että keskeinen vakautta lisäävä tekijä on taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen lujittaminen ja kansalaisten hyvinvoinnin takaaminen. Kestävän kasvun osalta korostetaan tarvetta katsoa kilpailukykyyn vaikuttavia eri hankkeita keskitetysti ja päällekkäisyyksiä karsien. Lissabonin strategian ja kilpailukykyyn edistämisen tulisi näkyä selkeämmin komission toiminnan painopisteissä ja budjetissa.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Valtiovarainvaliokunta on käsitellyt yhdessä valtioneuvoston kirjelmän komission alustavasta talousarvioesityksestä vuodelle 2004 (U 19/2003 vp) sekä selvityksen komission vuotuisesta toimintastategiasta vuodelle 2004 (E 9/2003 vp) niiden keskinäisen asiayhteyden vuoksi. Valiokunta on keskittynyt lausunnonsaan lähinnä alustavaan talousarvioesitykseen. Kannanotot liittyvät kuitenkin komission vuotuisen toimintastrategiaan välillisesti siltä osin kuin niissä on arvioitu alustavan talousarvion yleisiä puitteita ja toiminnan priorisointia. Valiokunnan mielestä on sinänsä hyvä, että yhteisön vuotuisia politiikkatoimia pyritään priorisoimaan määrätietoisesti ja että tehdyt valinnat heijastuvat myös talousarvioesitykseen.

Valtioneuvoston kirjelmässä U 19/2003 vp esitetty Suomen kanta on valiokunnan mielestä lähtökohdiltaan oikea ja vastaa myös valtiovarainvaliokunnan näkemystä.

Valiokunta viittaa vuoden 2004 budjetin painopisteistä kuluvan vuoden helmikuussa antamaansa lausuntoon VaVL 59/2002 vp. Tässä valiokunta totesi muun muassa, että EU:n laajentuminen korostaa tiukan budjettikurin ja rahoituskehysten noudattamista entisestään. Suomen on vastineeksi omalle maksajarooolilleen maksimaalisesti pyrittävä hyödyntämään yhteisöltä saatavat tuet.

Nettomaksuasemastaan käsin Suomella on erityistä syytä korostaa myös jäsenmaiden maksatusten perustumista todellisiin kuluihin. Valtioneuvoston tämänkertaisesta kirjelmästä ilmenee, että budjetin varojen alikäyttö vuosina 2000—2002 oli yhteensä yli 33 miljardia euroa, mikä vastaa yli 10 prosenttia budjetista. Valtioneuvoston selvityksessä onkin aiheellisesti korostettu budjetin mitoittamista todellisten menotarpeiden ja ohjelmien aikaisemman toteutustason pohjalta. Toimeenpanon tehostamisessa keskeisessä asemassa ovat unionin hallintorakenteiden uudistaminen sekä päätöksentekojen maksatusprosessien yksinkertaistaminen.

Valiokunta viittaa myös Suomen strategisista painopisteistä EU:n uusista rahoitusnäkymistä vuosille 2007—2013 antamaansa lausuntoon VaVL 8/2003 vp. Tässä yhteydessä valiokunta otti kantaa muun muassa ulkoraja- sekä rajavalvontayhteistyöhön.

Naapuruuspolitiikan rahoitusväline

Valtioneuvoston kirjelmässä on painotettu laajentuneen unionin lähialueille kohdistuvan rahoituksen vaikuttavuuden kehittämistä ja selkiyttämistä. Suomi pitää tärkeänä, että EU:n ja Venäjän välinen raja-alue tulee olemaan uuden raja-alueinstrumentin rahoituksen piirissä. Valiokunta totesi em. lausunnonaan vuosien 2007—2013 rahoitusnäkymistä uuden rahoitusvälineen eduksi sen, että se mahdollistaisi rahoituksen rajan molemmille puolille. Valtioneuvoston kirjelmässä viitataan pilottihankkeisiin, joilla jo vuoden 2004 budjetissa voitaisiin edistää uuden rahoitusinstrumentin käyttöönottoa. Saa-dun selvityksen mukaan varsinainen käyttöönotto tapahtuisi vasta uudella rahoituskaudella vuodesta 2007 alkaen.

Komissio julkaisi kuluvan vuoden maaliskuussa tiedonannon, jossa painotettiin rajat ylittävän ja alueiden välisen yhteistyön merkitystä ja lisääntymistä. Tässä tiedonannossa ehdotettiin myös uutta naapuruuspolitiikan välinettä tämän yhteistyön rahoitukseen. Tähänastisista rajaohjelmista Interreg on mahdollistanut rahoituksen ainoastaan jäsenvaltioiden edunsaajille. Koordinoimalla Phare- ja Tacis-ohjelmien toimintaa on pyritty luomaan järjestelmä, jolla annettaisiin EU-rahoitusta hankkeiden osapuolille rajan kummallakin puolella. Tämä saatiin aikaiseksi ottamalla käyttöön erityinen rajat ylittävän yhteistyön osa (CBC). Koordinointi em. kolmen ohjelman välillä on kuitenkin osoittautunut hankalaksi.

Viime vuosina komissio ja asianomaiset valtiot sekä alueet ovat pyrkineet parantamaan em. rahoitusvälineiden yhteentoimivuutta ja koordinaointia. Tehostuneesta yhteensovittamisesta

huolimatta toisiinsa kytkettyjen Interreg-TacisCBC-hankkeiden määrä on pysynyt alhaisena Suomen ja Venäjän välisellä raja-alueella. Valiokunta pitääkin uutta rahoitusvälinettä tässä suhteessa erityisen tervetulleena. Samalla valiokunta painottaa Tacis-rahoituksen riittävyyttä Venäjän puolella, jotta rahoitus rajan molemmiin puolin olisi tasapainossa. Myös yhteistyötä ja koordinoitua kansainvälisten rahoituslaitosten kanssa tulisi edistää.

Uuden rahoitusvälineen olisi tarkoitus palvelua myös pohjoisen ulottuvuuden toteutusta. Pohjoisen ulottuvuuden osalta ei esimerkiksi maantieteellisen alueen raja ole riittävästi hahmotunut. Avoinna on myös kysymys siitä, miten toiminta rahoitetaan. Näiden kysymysten ratkaiseminen on edellytys pohjoisen ulottuvuuden muuttamiselle käytännön toiminnaksi. Suomalta vaaditaan tässä asiassa aloitteellisuutta.

Maatalous ja maaseudun kehittäminen

Ehdotettavat maatalousmenot alustavassa talousarvioesityksessä ovat yhteensä 47,9 miljardia euroa ja jättävät 1,4 miljardin euron suuruisen marginaalin. Komission esitys lähtee siitä, ettei maatalouspolitiikan uudistuksella ole suoraa vaikutusta vuoden 2004 budjettiin. Nämä vaikutukset ajankohtaistuvat vasta vuodesta 2005.

Erityisesti euro-dollarikurssimuutokset voivat aiheuttaa suuria muutoksia vuoden 2004 aikana. Euro-dollarimuutokurssina talousarvioesityksessä käytetään kurssia 1,07, kun vuoden 2003 budjetti perustui 0,98 muutokursille. Mikäli vahvan euron seurauksena maatalousmäärärahatarpeet kasvavat vuonna 2004, komissio aikoo käyttää hyväkseen toimielinten

välisen sopimuksen tarjoamaa mahdollisuutta arvioida tarpeita uudelleen lokakuussa 2003 esitettävässä oikaisukirjelmässä.

Valtioneuvosto on pitänyt maataloussektorin talousarvioesityksen kokonaismitoitusta vuodelle 2004 perusteltuna, olkoonkin valuuttakurssikehityksen osalta varsin optimistisena. Valtioneuvoston kannanotoissa on painotettu tarvetta kohdentaa EU:n maaseudun kehittämispolitiikan voimistamiseen enenevästi resursseja. Myös monialayrittäjyyden edistämistä unionin alueilla pidetään perusteltuna.

Valtiovarainvaliokunta painotti vuoden 2004 budjetin painopisteistä kuluvan vuoden helmikuussa antamassaan lausunnossa VaVL 59/2002 vp maaseudun ja kaupunkien vuorovaikutuksen syventämistä ja tarvetta saada yrityksiä alueellisesti myös syrjäiselle maaseudulle. Valtioneuvoston kannan mukaisesti valiokunta pitää tärkeänä, että maaseudun uusien työpaikkojen kehittämiseen tähtäävää pilottihanketta viedään eteenpäin vuoden 2004 budjetissa.

Hallintomenot

Hallintomenojen kasvu alustavassa talousarvioesityksessä on 14 prosenttia. Valtioneuvosto on katsonut, että hallintomenojen tarkastelussa tulee esittää selkeästi erillään EU-15:n ja EU-25:n hallintomenot ja että virkalisäysten tulee perustua laajentumiskriteereihin. Valiokunta tukee tätä lähtökohtaa.

Lausunto

Lausuntonaan valtiovarainvaliokunta ilmoittaa,

että valiokunta yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan.

Helsingissä 13 päivänä kesäkuuta 2003

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Olavi Ala-Nissilä /kesk	Iivo Polvi /vas
vpj.	Matti Ahde /sd	Virpa Puisto /sd
jäs.	Eva Biaudet /r	Markku Rossi /kesk
	Jyri Häkämies /kok	Anni Sinnemäki /vihr (osittain)
	Jari Koskinen /kok	Irja Tulonen /kok
	Pekka Kuosmanen /kok	Jukka Vihriälä /kesk
	Reijo Laitinen /sd	vjäs. Janina Andersson /vihr (osittain)
	Maija-Liisa Lindqvist /kesk	Timo Kalli /kesk
	Mika Lintilä /kesk	Mikko Kuoppa /vas
	Pekka Nousiainen /kesk	Tuija Nurmi /kok
	Pirkko Peltomo /sd	Maija Rask /sd.

Valiokunnan sihteereinä jaostokäsittelyissä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Alpo Rivinoja	valiokuntaneuvos Hellevi Ikävalko
valiokuntaneuvos Maarit Pekkanen	valiokuntaneuvos Marjo Hakkila.